

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 7 § lagen om dödförklaring och 43 och 45 §§ äktenskapslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att man skall avstå från att i officiella tidningen kungöra ansökningar om dödförklaring när den som gjort ansökan är allmänna åklagaren. I den officiella tidningen skall inte heller längre kungöras äktenskapsförord eller vissa andra i äktenskapsförordningen nämnda handlingar med undantag av registrering av avvitrings-

handlingar i domstolen. Propositionen står i samband med de sparåtgärder som är nödvändiga inom justitieministeriets förvaltningsområde.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

MOTIVERING

1. Nuläget och de föreslagna ändringarna

1.1. Kungörelser om dödförklaring

Nuläge

Enligt lagen om dödförklaring kan dödförklaring ske på ansökan av en privatperson eller en myndighet. Befolkningsregisterföraren skall årligen till allmänna åklagaren sända en förteckning på de personer beträffande vilka det vid utgången av det föregående kalenderåret har förflutit mer än 90 år sedan de föddes och om vilka registerföraren inte under de senaste fem åren har fått uppgifter om att de skulle leva. Åklagaren skall införskaffa den utredning som finns att få om frågan huruvida förutsättningarna för dödförklaring är för handen. I praktiken utförs en förundersökning. Släktingarna kontaktas och man utreder om de har uppgifter om att den försvunne skulle leva. Om man vid förundersökningen har klarlagt att förutsättningar för dödförklaring finns, skall åklagaren ansöka om dödförklaring hos allmän

underrätt. Åklagaren är skyldig att ansöka om dödförklaring också i andra fall när länsstyrelsen så bestämmer.

När åklagaren har ansökt om dödförklaring, kallar domstolen den försvunna personen att anmäla sig hos rätten vid hot om att domstolen annars förklarar honom för död. Ansökan skall sättas upp på domstolens anslagstavla samt publiceras en gång i den officiella tidningen. Årligen publiceras här avsedda kungörelser om ca 4 000 personer. Kungörelserna om ansökan om dödförklaring publiceras alltid i första numret för ett kvartal av den officiella tidningen. Utgifterna för kungörelserna betalas med statens medel.

Orsakerna till ändringen och den föreslagna ändringen

Huvudsyftet med kungörelsen är att låta den som saken gäller få veta om ansökan om dödförklaring, om han ännu lever. I de ärenden där det är åklagaren som är sökande fyller

kungörelsen sällan sitt syfte. De försvunna är gamla och därtill har en betydande del av dem en gång i tiden flyttat utomlands. Därför är det högst osannolikt att den försvunne, om han lever, skulle få veta om kungörelsen i den officiella tidningen.

Det andra syftet med kungörelsen är att låta dem få veta om ansökan som kanske kan ha uppgifter om att personen i fråga lever, dennes uppehållsort eller om andra omständigheter som gäller honom. Det är dock sannolikt att dessa personer nås redan i det skedet då åklagaren å tjänstens vägnar utreder förutsättningarna för en ansökan om dödförklaring. Inte heller i detta avseende finns det behov för en publicering av kungörelsen.

Med kungörelsen strävar man därtill att få tag på de personer som har sådana rättigheter som påverkas av dödförklaringen. Även i detta fall är det sällan som kungörelsen har någon verklig betydelse. Det framgår inte av kungörelsen om den dödförklarade lämnar egendom efter sig. Sålunda får ingen genom kungörelsen veta om ett arv eller någon annan rättighet kanske tillfaller honom. Om den försvunna personen å andra sidan har lämnat efter sig egendom, brukar rättighetsinnehavarna redan veta om detta. I dessa fall kan de själv ansöka om dödförklaring av den försvunne.

På ovan nämnda grunder kan man anse att när allmänna åklagaren tar initiativ till dödförklaring, fyller kungörelsen vanligen inte den funktion som ursprungligen ställts på kungörandet. Därför föreslås att man skall avstå från det regelbundna kungörandet i den officiella tidningen av sådana ansökningar. I enskilda fall kan det dock finnas orsak att publicera en kungörelse. Därför föreslås att domstolen får rätt att bestämma att en kungörelse skall publiceras i första numret för ett kvartal av officiella tidningen, om domstolen finner skäl därtill. Det kan vara motiverat att publicera en kungörelse t.ex. när man vid den undersökning som allmänna åklagaren utför inte har lyckats nå den försvunnes släktingar, men man med fog kan anta att de kan ha uppgifter om den försvunne som inverkar på behandlingen av ansökan.

Enligt det övergångsstadgande som ingår i förslaget skall tidigare lag tillämpas när domstolen innan den nya lagen trädde i kraft skulle ha beslutat om att genom en offentlig kungörelse uppmana en försvunnen person att anmäla sig hos domstolen. I dessa fall skall kungö-

relsen alltid publiceras i den officiella tidningen.

1.2. Kungörelser om äktenskapsförord och vissa andra handlingar som domstolen skall registrera

Nuläge

Äktenskapslagstiftningen innehåller flera stadganden enligt vilka vissa avtal, yrkanden och meddelanden om förmögenhetsrättsliga arrangemang mellan äkta makar skall registreras hos domstolen och kungöras i officiella tidningen.

Enligt 43 § 2 mom. (308/86) äktenskapslagen skall domstolen registrera ett äktenskapsförord och sända en kungörelse om registreringen till den officiella tidningen för publicering. Enligt 35 § 4 mom. äktenskapslagen kan en make inom ett år från det den andra maken försattes i konkurs kräva av domstolen att ingendera maken skall ha giftorätt i den andras egendom. Yrkandet har samma rättsverknningar som ett äktenskapsförord. Domstolen skall registrera yrkandet och en kungörelse därom skall publiceras på samma sätt som i fråga om äktenskapsförord. På samma sätt skall man gå till väga i fråga om 105 § äktenskapslagen när maken eller död makes arvingar sänder avvittlingshandlingen till domstolen samt i fråga om en sådan boskillnadsdom som avses i 4 § 3 mom. (682/48) lagen angående införande av äktenskapslagen. Kungörelseskyldigheten gäller också sådana anmälningar om äktenskapsförord och tillämpning av främmande lag som avses i 16 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationella natur.

Så som 14 § äktenskapsförordningen föreskriver sänder domstolarna registreringsuppgifterna för kungörelse till justitieministeriets dataförvaltningsbyrå. Byrån ombesörjer att anmälningarna sänds till den officiella tidningen. Årligen kungörs något över 4 000 äktenskapsförord. Beträffande kungörelser om övriga registreringar ligger deras årliga sammanlagda antal under 200. Kungörelsekostnaderna betalas med statens medel. De utgifter staten i medeltal har för kungörelserna har dock beaktats i de avgifter domstolen uppber av dem som ber om registrering.

Enligt 15 § äktenskapsförordningen för justitieministeriets dataförvaltningsbyrå ett register

över äktenskapsförordsärenden. I registret in- förs de uppgifter om äktenskapsförord, yrkan- den och meddelanden som framgår av dom- stolarnas registreringsanmälningar. Uppgifterna i registret är offentliga. Var och en har rätt att få ett intyg över uppgifter i registret. Dataförvaltningsbyrån har också rätt att ge tillstånd till utlämnande av uppgifter ur registret genom teknisk anslutning eller någon annan form av massutlämnande som avses i person- registerlagen (471/87). Tillstånd kan ges en statlig eller kommunal myndighet, ett samfund eller en näringsidkare eller yrkesutövare som i sin verksamhet fortgående behöver uppgifter ur registret för ett godtagbart ändamål.

Orsakerna till ändringen och den föreslagna ändringen

Syftet med kungörelsen av äktenskapsförords- ärenden har ursprungligen varit att skydda makarnas borgenärer. Med hjälp av kungörel- serna i den officiella tidningen har borgenärer- na kunnat övervaka sådana förmögenhets- rättsliga arrangemang inom ett äktenskap som har kunnat inverka menligt på borgenärernas ställning. Kungörelserna har inte haft någon inverkan på giltigheten i avtalen, yrkandena eller meddelandena.

I samband med reformen av lagstiftningen om återvinning till konkursbo har ändringarna i äktenskapslagen minskat borgenärernas be- hov att få information om makars förmögen- hetsrättsliga arrangemang i ett äktenskap. En borgenär kan inte grunda sin kreditgivning på hoppet att gäldenären i framtiden kan få egendom genom ett äktenskapsrättsligt fång. Borgenärens grundade intresse begränsar sig närmast till att se till att den make som är gäldenär inte vid en avvittring överlåter mer av sin egendom än vad han är skyldig enligt stadgandena om de förmögenhetsrättsliga för- hållandena i äktenskapet eller ett eventuellt äktenskapsförord.

De uppgifter som en borgenär behöver för att övervaka sin rätt kan han för närvarande få skriftligen, per telefon eller via teknisk anslut- ning ur det register över äktenskapsförords- ärenden som justitieministeriet för. Kungörel- ser i den officiella tidningen behövs således inte längre för att tillfredställa borgenärernas infor- mationsbehov. För en enskild medborgare kan det i någon mån vara lättare att följa med

uppgifterna om en gäldenär genom den offici- ella tidningen än genom registret över äktens- kapsförordsärenden, eftersom en effektiv be- vakning av uppgifterna i registret förutsätter att borgenären upprepade gånger granskar läget i registret hos registerföraren. Med tanke på utgifterna för kungörelse i den officiella tidningen är det ovan sagda inte en tillräcklig orsak för att bibehålla det dubbla systemet.

Med hänvisning till ovan anförda omstän- digheter föreslås i propositionen att man avstår från att kungöra registreringar som gäller äktenskapsförord, yrkanden enligt 35 § 4 mom. äktenskapslagen, boskillnadsdomar enligt 4 § 3 mom. lagen angående införande av äktenskaps- lagen samt meddelanden enligt 16 § lagen an- gående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur. Uppgifter om dessa ären- den fås ur registret för äktenskapsförordsären- den.

Gåvor mellan makar skall dock kungöras också i framtiden. Efter det att gåvor mellan makar blev tillåtet har det i samband med äktenskapsförord blivit rätt så vanligt att den ena maken skänker egendom till den andra maken. Med tanke på borgenärernas behov av rättsskydd är det motiverat att sådana gåvor tillkännages på samma sätt som övriga gåvor mellan personer som står varandra nära. Därför föreslås att till lagen fogas några förtydli- gande stadganden om att domstolen uttryckligen skall meddelas om sådana gåvor som ges i samband med ett äktenskapsförord, för att gåvomottagaren skall få skydd mot gåvogiva- rens borgenärers återvinningskrav i konkurs och utmätning. Meddelandet kan ges på sam- ma gång som äktenskapsförordet ges till dom- stolen. Härvid behövs ingen separat anmälan om gåvan. Kungörelser om gåvor skall alltså publiceras i den officiella tidningen på det sätt som gäller om kungörande av sådana gåvor som nämns i 6 § lagen om gåvoutfästelser.

Också kungörelser om ingivandet av avvitt- ringshandlingar till domstolen skall publiceras i den officiella tidningen på samma sätt som nu. Enligt 9 § lagen om återvinning till konkursbo (758/91) kan man få avvitttringen att återgå, om maken som är gäldenär vid avvitttringen har överlåtit till sin make eller makens arvingar betydligt mer egendom än vad han skulle ha varit skyldig att göra och de frister för åter- vinning som räknas från inlämnandet av av- vittringshandlingen till domstolen inte har löpt till ända. Enligt 105 § äktenskapslagen skall

avvittringshandlingen alltid inges till domstolen. År 1991 beviljades närmare 13 000 äktenskapsskillnader. Till detta skall ytterligare läggas de avvittringar som har utförts mellan maken och den avlidna makens arvingar. Trots detta inlämnades till domstolen och kungjordes i den officiella tidningen endast 142 avvittringshandlingar. Man kan således anta att när en avvittringshandling inlämnas till domstolen handlar det vanligen om att man i samband med avvittringen önskar skydda en gåva mot återvinning. Därför finns det skäl att bibehålla kungörandet av att en avvittringshandling har inlämnats till domstolen.

Enligt det övergångsstadgande som ingår i förslaget skall tidigare lag tillämpas på de äktenskapsförord som har registrerats innan lagen trädde i kraft. Detta innebär att kungörelser om registrering av dessa äktenskapsförord skall införas i den officiella tidningen.

2. Propositionens verkningar

2.1. Propositionens ekonomiska verkningar samt verkningarna i fråga om organisation och personal

Staten har årligen utgifter på ca en halv miljon mark för kungörande av de ansökningar om dödförklaring som anhängiggörs av de allmänna åklagarna. Att avstå från kungörelserna gör att staten efter övergångsskedet får en inbesparing i nämnd storleksklass.

Staten betalar årligen 600 000—900 000 mark för kungörelse av äktenskapsförordsärenden. De genomsnittliga utgifterna för kungörelse inkrävs genom ansökningsavgift av den som ansöker om registrering, vilket innebär att staten inte har egentliga tilläggsutgifter för kungörelserna. Avsikten är att i samband med att man avstår från att kungöra äktenskapsförordsärendena sänka ansökningsavgiften med 75 mark, dvs. från 300 mark till 225 mark. Ändringen kommer att inbringa staten efter övergångsperioden tilläggsinkomster i storleksklassen 300 000—450 000. I fråga om denna sak bifogas ett utkast till förordning om änd-

ring av förordningen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (774/93).

Propositionen har inga verkningar på organisationer eller personal.

2.2. Verkningar för medborgarna

Att man avstår från att kungöra de ansökningar om dödförklaring som allmänna åklagaren gör, begränsar medborgarnas möjligheter att få veta att en ansökan är anhängig. Det är närmast fråga om en teoretisk begränsning och man kan anta att den inte kommer att ha någon praktisk betydelse i synnerhet som domstolarna vid behov kan bestämma att en viss ansökan skall kungöras i den officiella tidningen.

Att man avstår från att kungöra äktenskapsförordsärenden begränsar i viss mån medborgarnas möjligheter att få information, eftersom möjligheten att i den officiella tidningen läsa om registreringar av äktenskapsförord uteblir. Saken har behandlats ovan i avsnitt 1.2. "orsakerna till ändringen och den föreslagna ändringen".

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Ett sammanträde för insamlande av synpunkter på propositionen har arrangerats i justitieministeriet på hösten 1993. I sammanträdet deltog föreningen Luotomiehet ry., Finlands Advokatförbund och Bankföreningen i Finland. Alla som hördes betraktade propositionen som ändamålsenlig.

4. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 7 § lagen om dödförklaring

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 7 § lagen den 23 april 1901 om dödförklaring, sådant detta lagrum lyder i lag av den 22 juli 1991 (1057/91) som följer:

7 §

En kungörelse som nämns i 6 § och som har gjorts på ansökan av någon annan än allmänna åklagaren skall publiceras tre gånger i den officiella tidningen. En av kungörelserna skall publiceras i det första numret för ett kvartal av officiella tidningen, dock inte ett senare kvartal än det som börjar en månad efter det beslutet om kungörelse fattades. En kungörelse som har gjorts på ansökan av allmän åklagare publiceras inte i den officiella tidningen. Domstolen kan dock bestämma att en kungörelse som har

gjorts på ansökan av allmän åklagare skall publiceras en gång i den officiella tidningen i det första numret för ett ovan avsett kvartal, om det finns skäl för det.

Denna lag träder i kraft 199 .

Om domstolen innan denna lag har trätt i kraft har beslutat att genom offentlig kungörelse kalla en försvunnen person att anmäla sig hos domstolen, skall de stadganden tillämpas som gällde när denna lag trädde i kraft.

2.

Lag

om ändring av 43 och 45 §§ äktenskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 43 § 2 mom. äktenskapslagen av den 13 juni 1929 (234/29), sådant detta lagrum lyder i lag av 30 april 1986 (308/86), och

fogas till 45 §, sådan den lyder i lag av 26 april 1991 (765/91) ett nytt 2 mom, varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

43 §

Domstolen skall registrera äktenskapsförordet. Om avtalsparterna i äktenskapsförordet har meddelat att lösöre givits i gåva i samband med äktenskapsförordet, skall domstolen dessutom förfara på det sätt som stadgas om

registrering och kungörelse av gåvor som avses i 6 § lagen om gåvoutfästelser.

45 §

En gåva som givits i samband med ett äktenskapsförord behöver inte anmälas, om

äktenskapsförordet har givits till domstolen på det sätt som stadgas i 43 § och om avtalsparterna i äktenskapsförordet har lämnat uppgift om gåvan samt föremålet och tidpunkten för gåvan.

Denna lag träder i kraft den 199 .
Om äktenskapsförordet har givits in till domstolen innan denna lag trädde i kraft, skall de stadganden tillämpas som gällde när denna lag trädde i kraft.

Helsingfors den 3 december 1993

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Justitieminister *Hannele Pokka*

1.

Lag**om ändring av 7 § lagen om dödförklaring**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 7 § lagen den 23 april 1901 om dödförklaring, sådant detta lagrum lyder i lag av den 22 juli 1991 (1057/91) som följer:

Gällande lydelse

7 §

En kungörelse som nämns i 6 § skall offentliggöras tre gånger i den officiella tidningen, en gång i kvartalets första nummer, dock inte ett senare kvartal än det som börjar en månad efter att beslut om kungörelsen fattats. En kungörelse, som har gjorts på ansökan av allmän åklagare, skall dock offentliggöras i den officiella tidningen endast i det nämnda kvartalets första nummer.

Föreslagen lydelse

7 §

En kungörelse som nämns i 6 § och som har gjorts på ansökan av någon annan än allmän åklagaren skall publiceras tre gånger i den officiella tidningen. En av kungörelserna skall publiceras i det första numret för ett kvartal av officiella tidningen, dock inte ett senare kvartal än det som börjar en månad efter det beslutet om kungörelse fattades. En kungörelse som har gjorts på ansökan av allmän åklagare publiceras inte i den officiella tidningen. Domstolen kan dock bestämma att en kungörelse som har gjorts på ansökan av allmän åklagare skall publiceras en gång i den officiella tidningen i det första numret för ett ovan avsett kvartal, om det finns skäl för det.

Denna lag träder i kraft

199 .

Om domstolen innan denna lag har trätt i kraft har beslutat att genom offentlig kungörelse kalla en försvunnen person att anmäla sig hos domstolen, skall de stadganden tillämpas som gällde när denna lag trädde i kraft.

2.

Lag**om ändring av 43 och 45 §§ äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 43 § 2 mom. äktenskapslagen av den 13 juni 1929(234/29), sådant detta lagrum lyder i lag av 30 april 1986 (308/86), och
fogas till 45 §, sådan den lyder i lag av 26 april 1991 (765/91) ett nytt 2 mom, varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

43 §

Domstolen skall registrera äktenskapsförordet och utan dröjsmål sända en kungörelse om registrering till Officiella tidningen.

Domstolen skall registrera äktenskapsförordet. Om avtalsparterna i äktenskapsförordet har meddelat att lösöre givits i gåva i samband med äktenskapsförordet, skall domstolen dessutom förfara på det sätt som stadgas om registrering och kungörelse av gåvor som avses i 6 § lagen om gåvoutfästelser.

45 §

En gåva som givits i samband med ett äktenskapsförord behöver inte anmälas, om äktenskapsförordet har givits till domstolen på det sätt som stadgas i 43 § och om avtalsparterna i äktenskapsförordet har lämnat uppgift om gåvan samt föremålet och tidpunkten för gåvan.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Om äktenskapsförordet har givits in till domstolen innan denna lag trädde i kraft, skall de stadganden tillämpas som gällde när denna lag trädde i kraft.

Förordning om ändring av äktenskapsförordningen

På föredragning av justitieministern
ändras 14 § samt 15 § 1 och 2 mom. äktenskapsförordningen av den 6 november 1987 (820/87), av dessa lagrum 14 § sådan den lyder delvis ändrad genom förordning av den 26 april 1991 (770/91) som följer:

14 §

Domstolen skall till justitieministeriets dataförvaltningsbyrå sända meddelande om följande handlingar som domstolen registrerat:

1) yrkande som avses i 35 § 4 mom. äktenskapslagen om att ingendera maken skall ha giftorätt i den andra makens egendom,

2) äktenskapsförord som avses i 43 § 2 mom. äktenskapslagen,

3) avvittringshandling som avses i 105 § äktenskapslagen,

4) boskillnadsdomar som avses i 4 § 3 mom. lagen angående införande av äktenskapslagen samt

5) sådana anmälningar om äktenskapsförord eller om främmande lags tillämplighet som avses i 16 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur.

Dataförvaltningsbyrån skall utan dröjsmål sköta om att kungörelsen som gäller avvittringshandlingar som avses i 105 § äktenskapslagen publiceras i den officiella tidningen.

Justitieministeriet meddelar närmare föreskrifter och anvisningar om innehållet i den kungörelse som avses i 2 mom.

15 §

Justitieministeriets dataförvaltningsbyrå skall föra ett register över äktenskapsförordsärenden. I registret skall införas de uppgifter om handlingar som domstolarna registrerat och som framgår av meddelanden som avses i 14 § 1 mom. I registret skall dessutom införas uppgifter ur centrala befolkningsregistret om upplösning av äktenskap samt om makars namnändringar.

Uppgifterna i registret över äktenskapsförordsärenden är offentliga. Var och en har rätt att få intyg över uppgifter i registret. Dataförvaltningsbyrån kan ge tillstånd till utlämnande av uppgifter ur registret genom teknisk anslutning eller någon annan form av massutlämnande som avses i personregisterlagen (471/87). Tillstånd kan ges en statlig eller kommunal myndighet, en sammanslutning eller en näringsidkare eller yrkesutövare som i sin verksamhet fortgående behöver uppgifter ur registret för ett godtagbart ändamål.

Denna förordning träder i kraft den
199 .

Förordning

om ändring av 3 och 8 §§ förordningen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

På föredragning av justitieministern

ändras 3 § 3 mom. 3 punkten och 8 § 1 mom. förordningen den 20 augusti 1993 om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (774/93) som följer:

3 §

Allmän underrätt

För behandlingen av nedan nämnda ansökningsärenden uppbärs följande ansökningsavgifter:

3) ärende som gäller äktenskapsförord, ärende som avses i 35 § 4 mom., 45 § 1 mom. eller 105 § äktenskapslagen (234/29), 4 § 3 mom. lagen angående införande av äktenskapslagen eller 16 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur eller ärende enligt 6 § lagen gåvutfästelser

a) 225 mark

b) när i behandlingen ingår kungörelse i officiella tidningen, 300 mark,

8 §

Kostnader för kungörelse och vissa andra kostnader

Kostnaderna för officiella tidningens annonsavgifter ingår i avgiften för en prestation i de ärenden som nämns i 3 § 3 mom. 2 punkten underpunkt b, 3 punkten underpunkt b, 6 punkten underpunkt b och 9 punkten. I andra avgiftsbelagda ärenden uppbärs kostnaderna för kungörelse i officiella tidningen särskilt till fullt belopp. För kungörelse i någon annan tidning uppbärs av var och en som är skyldig att betala behandlingsavgift i ersättning för kostnaderna för kungörelsen 250 mark.

Denna förordning träder i kraft den
199 .

Stadganden som gällde när denna förordning trädde i kraft skall tillämpas när ett sådant ärende behandlas som blivit anhängigt i underätten innan denna förordning trädde i kraft.